

П. К. Яворовъ и Хр. Ботйовъ

Литературно-психологическо съпоставяне

I.

Трагичната орисия въ живота на П. К. Яворовъ, при утвърденото психично неспокойство на неговата скитска природа, — просмукана съ духа на бунтъ и съмнение, бѣше неотвратимото условие за дълбокия трагически патосъ на лириката му. Въ първитѣ му поетически стѣпки още се чувствува, тревожно буботящъ, като тътенъ на подземна рѣка, духътъ на тази жизнена сждба, отъ рождението на поета потръгнала подъ знака на трагична прокълнатостъ. Тая трагична орисия водеше поетовата душа презъ безднитѣ на безпросвѣтното лично страдание, презъ пропаститѣ на непроходимо дълбокия социаленъ трагизмъ — до заключенитѣ хоризонти на „проклетитѣ въпроси“, предъ чиято вѣчна тайна духътъ на Яворова изгаря въ самотата на ужасна безизходностъ.

Въ загадъчната самота на своя пустиненъ пѣтъ Яворовъ изпи до дъно чашата на въковната българска скръбъ и потъналъ въ зловещитѣ спирали на подземни лабиринти ридѣ въ пророческа просъница и зова съ протегнати въ стихийнъ унесъ ржце къмъ слънцето. Въ патоса на тази изключителна сждба той въплѣти богоборческия патосъ въ сждбата на националния ни духъ изобщо. Този патосъ извира изъ стихийния избликъ на огромното страдание, натрупвано презъ цѣло хилядолѣтие. За това страданието у Яворовъ е сждба, въ която той стана изкупителна жертва. Сждба на избранникъ, презъ чийто поетиченъ рогъ говори самиятъ гласъ на народната душа, съ тежкитѣ ѝ атакитични наслоения и жажда за вѣченъ устремъ и самоутвърждение. Затуй той си остана дълбоко самотенъ и чуждъ за нашето ежедневие. Самота, обаче, не като романтична предвзетостъ, не като красива страдалческа поза, а самота на духа, който е прокълтатъ да бжде изкупление, въ пѣтя на което животътъ му става адъ, титаниченъ викъ за отхвърляне кръста на предопредѣленото разпятие. Този викъ нѣкъде затихва, прелива се въ горестна жалба — тежката жалба на нашата народна пѣсенъ, — но постепенно пакъ възбуява, тревожно кѣнящъ, за да загърми въ единъ неочакванъ моментъ съ разбѣснѣнитѣ мълнии и гръмотевици на едно непознаващо предѣли въображение. Отъ тихо стенание, отъ постоянно терзаещъ вопѣлъ, отъ дълбокъ плачъ на душата, той се превръща въ страшна симфония на смъртта,